

Olje- og Energidepartementet
Boks 8148 Dep

0033 Oslo

OLJE- OG ENERGIDEPARTEMENTET	
01 / 2498 - 385	
DATO 17 OKT. 2003	
AN 631	EKSP.

Oslo, 16.10.2003

Utredning av konsekvenser av helårlig petroleumsvirksomhet i området Lofoten-Barentshavet.

Deres ref: OED 2001/2498 UM CAG

1. Konklusjon.

Vi vil innledningsvis understreke at havområdet Lofoten-Barentshavet er et av verdens mest produktive og sårbare område. Det har ingen hast å åpne dette området for ytterligere oljevirksomhet. Norsk oljevirksomhet har fortsatt store potensialer i Nordsjøen og Norskehavet.

Den foreliggende utredningen bryter med Forvaltningslovens prinsipper om at en sak skal være "tilstrekkelig opplyst" og mot det vi vanligvis krever av nivå på konsekvensanalyser. Dette er en sammendragsrapport av delutredninger (ref. bl.a. departementets egen terminologi). Vi kan ikke se at det er trukket samlede konklusjoner av de konsekvenser som er beskrevet i underlagsrapportene, slik det bl.a. ble gjort for midtnorsk sokkel. Den foreliggende UBL er ikke egnet som et beslutningsgrunnlag. Det er leit at regjeringen med dette hastverksarbeidet kan risikere å ødelegg for et veldig riktig, ansvarlig og framsynt vedtak i Semerklæringen.

At utredningen bryter med Forvaltningsloven sies implisitt ved at det beskrives kunnskapshull av et slikt omfang at det f.eks ikke er grunnlag for å identifisere og avgrense petroleumsfrie soner¹. Det er som kjent dessuten slik at en ellers på fastlandet må etablere overordnede planer før en kan gå inn med detaljplaner for enkeltvirksomheter. Her er regjeringen tydeligvis fornøyd med at en separat utredning for en delvirksomhet, basert på eksisterende og erkjent mangelfull kunnskap, skal ligge til grunn for et ja eller nei til i realiteten å starte opp

¹ Manglende kunnskap om bunnøkologi og utdatert kunnskap om sjøfugl som har en dynamikk i utbredelse i samspill med andre økologiske parametere.

MEMBER OF FRIENDS OF THE EARTH

denne delvirksomheten med et betydelig risikopotensiale for andre interesser. Dette er uhørt i et moderne og demokratisk samfunn.

Stortinget forutsatte ved behandlingen av olje- og gassmeldingen at ULB "blir så grundig og omfattende at den kan være et godt grunnlag for behandling av spørsmålet om ytterligere petroleumsvirksomhet i området"². Regjeringen kan med den framlagte ULB, ikke gå til Stortinget og hevde at Stortingets ønske er oppfylt. Vi vil også minne om de tre andre delutredningene som sammen med UBL skal danne grunnlaget for forvaltningsplanen.

Vi henstiller så sterkt vi kan til regjeringen om å fylle kunnskapshullene, utarbeide en reell UBL, ferdigstille de tre andre delrapportene og så behandle den helhetlige forvaltningsplanen for området FØR spørsmålet om helårlig petroleumsvirksomhet i området behandles.

2. Hvorfor hastverk?

Oljeindustriens toppledere presser på for å åpne Barentshavet for full olje- og gassutvinning. De viser til at nye funn har gått ned og at de må lete mer på nye arealer. Selvsagt stopper produksjonen etter hvert hvis et selskap ikke finner nye ressurser. Men dette er ikke situasjonen i dag. Selv om Norge har produsert olje i 30 år, er 60 prosent av de totale oljeresursene ennå ikke hentet opp der vi allerede har produksjon.

Selskapene har godkjente planer av myndighetene for å avslutte når bare 40 prosent av oljen er tatt ut. I lys av at all produksjon av olje og gass gir alvorlige bidrag til klimaendring, er det greit for Norges Naturvernforbund at nærmere 60% blir værende i reservoarene, men ikke når mangel på ressurser brukes som et argument for å åpne Barentshavet. Det er avgjort bedre at selskapene forbedrer resultatene der de er, enn at de får ekspandere i jomfruelige områder i nord med meget høy biologisk risiko og der vi mangler kunnskaper om de biologiske forhold på 90% av sjøbunnen. Barentshavet er Europas spiskammer nummer én!

Det er flere forhold å undre seg over i debatten om mer leteareal i Barentshavet. Totalt er 60 prosent av norsk sokkels areal allerede åpnet for letevirksomhet. Av dette er bare ni prosent tildelt i form av utvinningstillatelser. En annen viktig parameter er de gjenværende utvinnbare ressursene, dvs. både de som er oppdaget og som forventes å bli oppdaget. Beregningene for områdene er i milliarder Sm³ oljeekvivalenter og fordeler seg slik: Nordsjøen 8.0, Norskehavet 3.6 og Barentshavet 1.2. Tall fra Oljedirektoratet viser at 50% av de uoppdagede ressursene i Nordsjøen alene antagelig ligger innenfor lisensområdene. I mange av disse har det ikke vært boreaktivitet på flere år. Selskapene har altså store letearealer f.eks i Nordsjøen som de ikke arbeider aktivt med.

På denne bakgrunnen er det opplagt at selskapene må satse tungt på å få mer ut av feltene der de allerede produserer i Nordsjøen og Norskehavet. En god teknologisk utvikling muliggjør dette. Et godt aktuelt eksempel er boring med horisontale bor. Det er bl.a. dette som har endret Trollfeltet fra bare å være gassproduserende til nå å bli et av sokkelens

² Inst. S. nr. 87 (2002-2003).

mestproduserende oljefelt. Hydro har dessuten utviklet en tregrenet boreteknikk for ytterligere å forbedre uttak fra små lommer. Men det hjelper ikke med teknologi hvis ikke organisasjonen og ledelsen prioriterer. Dette savnes fra lederne i Statoil og Hydro. Sammen har de operatøransvaret på 2/3 av sokkelen. Dersom vi kun tar med de 10 største feltene der, så vil en økning av utnyttelsesgrad fra snittet på 44 prosent til statens mål på 50 prosent innebære en inntekt til staten på 400 milliarder kr. Hvis vi øker ytterligere til 57 prosent uttak, som bransjen selv mener er mulig³, så har vi fått ut olje og gass til en verdi av HELE dagens oljefond på noe over 800 mrd kr.

Norges Naturvernforbund ber derfor regjeringen heller om å stimulere aktiviteten på eksisterende felt i Nordsjøen og Norskehavet i stedet for å la oljeindustrien presse gjennom en uansvarlig åpning av Barentshavet:

- Selskap som ikke dokumenterer i sine lisenssøknader at de evner å få opp mer enn 57 prosent olje, skal ikke få nye tildelinger på norsk sokkel fra og med 19. konsesjonsrunde.
- Regjeringen må sette som mål at selskapene skal klare å få opp 57 prosent gjennomsnittlig uttak for feltene der de er involvert og fatte de nødvendige vedtak for å revidere lisensene i samsvar med dette.
- Økningen fra 44 til 57 prosent tilsvarer de oppdagede og beregnede ressursene i Barentshavet;- Regjeringen må derfor stimulere til og kun tillate økt utnyttelse av eksisterende felt, framfor å åpne Barentshavet for mer enn Snøhvitfeltet.

Det har følgelig ingen hast med utredningsarbeidet for oljeaktivitet eller en forvaltningsplan for Barentshavet.

3. Mangler ved UBL.

Vi finner det formålsløst ut fra ovenstående vurderinger å gå inn i en detaljbeskrivelse av mangler og feil ved underlagsdokumenter og selve UBLen. Dette er omtalt godt og presist i uttalelsene fra bl.a. miljødirektoratene. Deres kraftige uttalelser underbygger vår hovedkonklusjon.

Likevel vil vi begrunne og supplere vår konklusjon med følgende:

Barentshavet er sårbart bl.a. fordi økosystemet her opprettholdes av få og tallrike bestander. Lite mangfold betyr svekket overlevingsstyrke under endrede økologiske forhold. Arktis er spesielt utsatt for langtransporterte miljøgifter pga globale vind- og temperaturforhold. Dessuten har arktiske dyr velutviklet lagringskapasitet for energi i fettvev, nettopp der miljøgifter binder seg i organismene. Dette betyr at flere av dem allerede lever under alvorlige påkjenninger og ikke bør utsettes for flere.

- Som utgangspunkt for en vurdering av konflikter og risiko knyttet til helårlig oljevirksomhet, blir ufullstendig og uforsvarlig dersom den ikke bygger på en innsiktsfull beskrivelse av økosystemet i Barentshavet, hvilken tilstand det er i og hvordan det vil utvikle seg uten tiltak/inngrep (0-alternativet som alltid ellers utredes i

³ Gjennom prosjektet OG21.

konsekvensanalyser). En slik beskrivelse foreligger ikke. Både at området er svært utsatt for bl.a. organiske miljøgifter og at nye undersøkelser dokumenterer klimaendringer i området, tyder på en svekkelse i robusthet overfor tilleggsbelastninger.

- Hvordan petroleumssektoren vil påvirke miljøet sammen med annen aktivitet, bl.a. langtransporterte miljøgifter og ulik russisk aktivitet, foreligger det ingen vurderinger av. Den kumulative virkningen av all aktivitet vil først kunne vurderes etter at alle de fire utredningene som inngår i arbeidet med forvaltningsplanen er ferdigstilte og kunnskapshullene er tettet.
- Vi skriver i konklusjonen ovenfor at vi ikke kan se at det er trukket samlede konklusjoner av de konsekvenser som er beskrevet i underlagsrapportene. ULB har flere steder teoretiske vurderinger av at det bør legges begrensninger på aktiviteter i tid og rom, men inneholder ikke konkrete forslag. Vurderingene av konsekvenser munner ikke ut i anbefalinger om hvilke beslutninger som bør fattes. Dette er følgelig en sammendragsrapport, ikke en konsekvensanalyse.

4. Spesielle forhold og mangler som vi vil utdype.

4.1. Klimakonsekvenser:

Norges Naturvernforbund mener det er uansvarlig at man ikke har vurdert konsekvensene av økte CO₂-utslipp når en tydeligvis motvillig må erkjenne at utvinningen vil kunne medføre "ikke ubetydelige CO₂-utslipp". I delrapport: "Konsekvenser av utslipp til luft av helårlig petroleumsvirksomhet i området Lofoten – Barentshavet. (NILU rapport)" står det i sammendraget: "Utslipp av CO₂ har ikke direkte målbare lokale effekter og virkninger av slike utslipp er ikke omtalt i denne rapporten."

Menneskeskapte klimaendringer er trolig det største miljøproblem vi står ovenfor. Trusselen skyldes som kjent i høy grad forbruk av fossile energikilder som olje og gass. At man har utelatt å vurdere konsekvensene av olje- og gassutvinning i områdene Lofoten-Barentshavet er en alvorlig svakhet med utredningen. Det må utredes flere forhold knyttet til de økte utslippene av CO₂ som en slik utvinning vil medføre. [ikkje?]

For det første må det tas hensyn til hva konsekvensene vil være for Norges folkerettslige forpliktelse etter Kyotoprotokollen, som ble ratifisert av Norge i 2002. I følge denne avtalen skal de norske klimagassutslippene ikke være høyere enn 1 % over 1990nivå for perioden 2008-2012. Prognoser hentet fra Miljøstatus Norge høsten 2003 viser at de norske utslippene kan øke med 25 % fra 1990 til 2010. Det er da ikke tatt hensyn til det planlagte gasskraftverket på Melkøya i Finnmark. Det vil øke utslippene om lag 2 % av 1990-nivået. Veksten vil dermed være på 27 %.

Norge er i dag et av de land som ligger dårligst an til å nå sine internasjonale klimaforpliktelser. Vi risikerer å bryte kravet i Kyotoprotokollen om å vise demonstrerbar framgang innen 2005. Demonstrerbar framgang kan ikke forstås på annen måte enn at man

har klart å få til en nedgang i utslippene og nærmer seg Kyotoprotokollens krav. Norge ligger i dag ca 5 % over utslippene i 1990. Veksten vil bli betydelig større i årene fra 2002 – 2010 enn den var fra 1990 – 2002. Dette kan ikke sies å være framgang, det er en betydelig tilbakegang.

Dernest må det tas hensyn til hva konsekvensene av en utbygging av områdene Lofoten-Barentshavet har å si for Norges framtidige klimaregnskap. Kyotoprotokollens krav om reduksjoner på litt over 5 % bidrar ikke nevneverdig til å løse problemet med økningen i den globale middeltemperaturen. I følge sammendragsrapporten vil CO₂-utslippene øke med 1,2 – 3,5 millioner tonn CO₂. Dette tilsvarer 1,9–6,7 % av de totale norske klimautslippene i 1990. Eller vist på en annen måte, økningen tilsvarer grovt sett 57 – 166 % av den overskridelsen vi allerede har opplevd siden 1990.. I tillegg kommer økte utslipp som en følge av injeksjon av produsert vann. Det er ingen tvil om at disse utslippene vil representere en betydelig hindring for reduksjoner utover dagens Kyotokrav.

Forhåpentligvis vil vi snart stå foran diskusjoner om hva som skal etterfølge Kyotoprotokollen. Norge har selv tatt initiativ til at disse diskusjonene skal starte, helst allerede i høst, under klimaforhandlingene i Italia. Et vesentlig punkt i den nye klimaavtalen blir spørsmålet om u-landenes forpliktelser. Flere land presser nå på for at u-landene skal begrense sine utslipp, som ellers ventes å øke enormt. Det er urealistisk å tro at u-landene vil påta seg et slikt ansvar med mindre i-landene viser en langt sterkere vilje til å begrense sine egne utslipp. Derfor må Norge og andre i-land må påta seg langt større reduksjoner ved neste korsveg.

Den skisserte aktiviteten i Barentshavet vil altså kunne innebære en dobling av den overskridelsen av Kyotoforpliktelsen fra 1990 som vi dessverre har i dag. Det er nettopp disse overskridelsene som vil være ekstra vanskelige og kostnadskrevende for det norske samfunnet. Dette burde vært vurdert i ULBs kapittel om konsekvenser for samfunnet ved normal drift. Hvor i det norske samfunnet skal disse reduksjonene foretas?

4.2. Seismikk

Rapporten fra Alpha Konsult om mulige virkninger av seismikk dokumenterer godt norsk forskning som er gjort om seismikkskytinger. Den sier endel om kunnskapshull, men trekker ikke konsekvensene av disse hullene.

Rapporten dokumenterer dødelig effekt på fiskeyngel de nærmeste meterne rundt og over seismikkskytinger. Toktene dekker store områder. Rapporten viser også at både hval og voksen fisk kan være i stand til å høre seismikkskytinger opp til 100 km unna. Det er dokumentert at fisk og hval rømmer området så langt som 10-30km unna. I enkelte tilfeller har det ikke vært tegn på normalisering av situasjonen så mye som 5 dager etter.

Den største svakheten er at risikovurderingen i rapporten i hovedsak er ”kommersiell”, - den konsentrerer seg om letale effekter på fiskelarver (som bare skjer rett ved luftkanonene), og direkte virkning av skremme-effekter på voksen fisk (som bare merkes i de mest intensive fiskeområdene midt under hovedfisket). Dermed unngår man å vurdere det mest kontroversielle temaet: Hva hvis man lager så store skremmeeffekter at det endrer fiskens (yngel eller voksne) adferd, vandrings- og gytemønstre?

Rapporten sier selv i konklusjonen at dette i ytterste konsekvens kan skje, men har ikke vurdert hvordan områdene berørt av seismikk overlapper i tid og rom med faktiske fiskevandring og gytemønstre. Det er bare vurdert om det er en konflikt med de mest intensive fiskeriene i form av reduserte dagsfangster grunnet seismikkskytinger i nærheten. Dette er imidlertid irrelevant for om fiskestammene vil endre gyteadferd og vandring i større skala. Eller endre adferd i det hele tatt. Å anta at ”effekter på adferd” er uvesentlig, og unnlate å diskutere disse videre, vitner om manglende biologisk helhetssyn.

Det er flere grunner til å tro at store adferdsendringer kan skje. For å skjønne hvordan må man se nærmere på forskning om adferd og persepsjon hos fisk og sjødyr. En rekke relevant adferdsforskning mangler helt i rapporten:

- Kollapsen i torskefisket utenfor Canada ble ikke oppdaget av havforskerne før det var for sent, fordi de ikke hadde regnet med at fisken endret adferd i stor skala som en resultat av overfisket. Fisken klumpet seg sammen på andre steder enn man regnet med. Dette er et eksempel på hvor farlig det er å ikke ta effekter på adferd på alvor.

- Vandring og gyteområder for fisk er trolig læringsbetinget. Det er flere eksempler på at en fiskestamme kan endre gyteplass, for eksempel hvis den gamle blir forstyrret eller andre forutsetninger forandrer seg. Dette er sett i liten skala på korallrev, og i stor skala for den norske vårgygende silda. Fisk lærer av en situasjon, og kan overbringe erfaringer og kunnskap til hverandre. ”Lederskikkelser” blant fisken eksisterer, og man trenger dermed ikke skremme en hel fiskestamme for å endre adferdsmønstre for hele stammen.

- Også småfisk og yngel kan til en viss grad høre, orientere seg, og forandre posisjon. En burde derfor ha vurdert om ikke skremmeeffekter også vil kunne påvirke yngel og småfisk.

Hva med biodiversitet og naturens egenverdi?

Naturens egenverdi er ikke-eksisterende i rapporten, for eksempel antatt verdi for dyrene selv av et havområde uten oljevirkksomhet og seismikk. Forfatterne introduserer begrepet ”public perceived effects” for å bortforklare enkelte av meldingene fra fiskerne som har opplevd at fisk forsvinner. Men hvor gjør de av ”fish and whale perceived effects”. Det er symptomatisk at seismikkrapporten bare vurderer konflikt med fiskeriutbytte, på noen få av de mest kommersielle artene. Effekter på andre sjødyr er ikke tatt opp i det hele tatt.

Hva med bunndyr og reaksjon på vibrasjoner?

Hva med reker, som faktisk er vist å reagere med flukt på lyd?

Hva med livet i de forskjellige dypvannskorallrevene i området?

Hva med små tannhval?

Hva med uer, blåkveite og andre kommersielle fiskeslag?

Hva med noen av de opp mot 500 ikke-kommersielle fiskeartene?

Hva med stress-effekter på hval og maskering av deres kommunikasjon?

Sammenheng med andre påvirkninger

Forfatterne prøver å ta en pragmatisk vri, og hevde at seismikk er OK så lenge det holdes til "vinduer" i tid og rom hvor det ikke er konflikt med andre interesser. De bruker så GIS til å vurdere hvor konfliktene kommer til å oppstå ved overlapping mellom forskjellige brukerinteresser. Spørsmålet er imidlertid hvilke faktorer man velger å ta med, og om man ærlig innrømmer hva man ikke vet. Hvor mye "vindu" blir det igjen i GIS resultatene hvis man inkluderer ikke bare tid og rom for gyting, men også vandringer til gyteplasser? Og hva skjer når man begynner å inkludere andre arter og mulige konflikter enn de få valgte? Og hva skjer når man ser seismikken sammen med andre påvirkninger, for eksempel oljetransport og frakteskip langs kysten, utbyggingsaktiviteter for enkelte oljefelt og ikke minst forstyrrelse fra fiskeriene? Det er jo ikke sikkert det egentlig er noen fordel for fiskestammene og biodiversiteten at seismikkskytingen holdes utenfor de regulerte periodene for fisket.

4.3. Miljøgifter.

Vi kan ikke se at UBL har tatt opp annet enn direkte gifteffekter. Naturvernforbundet vil peke på at det er i ferd med å utvikle seg omfattende kunnskap om forurensningers effekter på fiskeadferd. Fisk kan ofte lukte forurensning før den blir direkte farlig. Det er vitenskapelig dokumentert at tungmetaller og organiske mikroforurensninger kan forandre fiskegruppers adferd i langt lavere konsentrasjoner enn det som gir gifteffekter. De samme stoffene og konsentrasjonene som er foreslått tillatt sluppet ut i Barentshavet kan tenkes å hemme fiskegruppers varslingsystem overfor rovdyr, endre deres sosiale interaksjoner, bevegelsesmønster og leveområde, og dessuten redusere reproduktiv adferd.

4.4. Ising.

Det er riktig som anført i UBL at vind- og bølgestatistikken er rimelig lik for Nordsjøen som for Barentshavet. Men det er ikke redegjort for temperaturforskjeller som med samme vindforhold kan gi dramatisk ulike isingsforhold. Dette gjelder både ising med tanke på vekt, funksjonalitet og følgelig risiko for utstyr, skip og plattformer, samt iskonsentrasjoner i form av drivis, sørpe etc som nedsetter kapasitet og funksjon på alt utstyr for oljevern. Det er ikke lenge siden et mindre skip gikk ned i løpet av et par timer på grunn av ising så langt sør som i Vestfjorden. Det er følgelig direkte uansvarlig å overføre vind- og bølgestatistikk fra sør som et dekkende grunnlag for å uttale seg om "vær- og vindforhold" slik en har gjort for oljevernberedskapen i Barentshavet. Som kjent er ikke været bare avhengig av vind, men også av temperatur og nedbørsforhold.

Med vennlig hilsen
Norges Naturvernforbund

Tore Killingland

fr
Tore Killingland
Gen.sekr.

Kopi:
Miljøverndepartementet
Fiskeridepartementet